

IVANCSÓ BAZIL

BELARUSZ ÉS A VILÁGEGYHÁZ

– A magyar nuncius tapasztalatai

HOSSZÚ IDŐ UTÁN ISMÉT VAN A VILÁGEGYHÁZNAK MAGYAR NUNCIUSA. IGAZ, A NUNCIUS ESETÉBEN AZ APOSTOLI MUNKA AZ ELSŐDLEGES, ÉS NEM A SZÁRMAZÁS – MI MÉGIS BÜSZKÉK VAGYUNK RÁ, HOGY **PINTÉR GÁBOR ÉRSEK** SZEMÉLYÉBEN BELARUSZBAN (RÉGI NEVÉN FEHÉRRORSZORSZÁGBAN) MAGYAR APOSTOLI NUNCIUS DOLGOZIK ÉS KÉPVISELI A SZENTSZÉKET. VELE BESZÉLGETTEM, AMIKOR TAVASSZAL, KÉTHETES SZABADSÁGA ALATT, EGY RÖVIDKE IDŐRE HAZAJÖTT, MAJD INTERNETEN FOLYTATTUK A BESZÉLGETÉST.

Érsek atya! Mit jelent pontosan a nuncius szó?

A nemzetközi gyakorlatban a 19. századig nemcsak a szentszéki nagyköveteket hívták nunciussnak, hanem számos más ország nagykövetét is. Maga a szó küldöttet jelent. 1815-ben fektették le a nemzetközi diplomácia szabályait az I. Bécsi Kongresszuson. Ettől kezdve – tiszteletből – már csak a szentszéki nagykövetek használhatták ezt a megnevezést. Az apostoli nunciussok a pápa nevében, mintegy a pápa „kinyújtott karjaként” tevékenykednek az egyes országokban, képviselik a Szentszékét az állam és a helyi egyház viszonylatában, s a nemzetközi szerződéseknek megfelelően diplomataként szolgálják a nemzetek felett álló egyetemes egyházat. Minden nuncius hivatalból címzetes érsek.

A nunciussok tevékenysége sokoldalú, melynek van lelki, gyakorlati és politikai vetülete is. Lelki oldalról a legfontosabb, hogy az adott ország katolikusai számára a pápát képviselik, s ezáltal az egyetemes egyház vérkeringésébe kapcsolódhatnak be a hívek. A gyakorlati, adminisztratív munka azt jelenti, hogy a helyi egyház és a kormány részéről az Apostoli Nunciaturán keresztül folyik a Szentszékkel történő minden kommunikáció. De az ország katolikus egyházmegyéivel, a szerzetesrendekkel és az országos intézményekkel való mindennapi kapcsolattartás is szerves

része a nunciatura tevékenységének. Nagy és felelősségteljes feladat az új püspökjelöltek megtalálása egy-egy egyházmegye élére. S végül politikai tevékenysége is van a nunciussnak: folyamatosan kapcsolatot tart az állami vezetőkkel, a kormánnyal, a minisztériumokkal és megyei szintű hivatalokkal is, annak érdekében, hogy a katolikus egyház teljesen szabadon működhessen, hogy mindenütt érvényesüljenek az egyházra vonatkozó törvények, de sok esetben fellép emberi jogi kérdésekben is, vagy a közjó érdekében közvetítő szerepet vállal egymással súlyos konfliktusba került politikai csoportok között.

Nagyon sok országban az apostoli nuncius a nagykövetek között tiszteletbeli elsőséget élvez, ő a nagykövetek dékánja, vagyis a kormány előtt képviseli a diplomáciai testületet. Nagy hagyománya van ennek, és nem csupán a katolikus országokban: így van ez például az ortodox többségű Romániában is. Ugyanakkor az Egyesült Államokban és Kanadában nem a nuncius a nagykövetek dékánja, de Közép- és Dél-Amerika országaiban mindenütt, több afrikai országban hasonlóképpen, ám Ázsiában csak a Fülöp-szigeteken dékán a nuncius. Belaruszban többnyire az orosz diplomáciai protokollt követik. Ahol nem a nuncius a dékán, ott a legrégebben érkezett nagykövet tölti be ezt a funkciót.

A vatikáni diplomácia a legősibb a világon, másfél évezredre tekint vissza. Nincs tehát olyan ország a Földön, amely nagyobb tapasztalattal rendelkezne a nemzetközi kapcsolattartás terén. A vatikáni diplomácia egyik „titka”, hogy mindig nagyon diszkréten dolgozik, s ez egyben tekintélyének, sikerének is az alapja. Példaként említhetem az utóbbi időből Kolumbiát, ahol az ottani nunciatura aktívan részt vett a szemben álló felek közötti dialógus kimunkálásában, így sikerült békés úton rendezni a polgárháborús helyzetet. Pillanatnyilag Venezuelában szintén jelentősen közreműködik az egyházi diplomácia a társadalmi béke helyreállításában. Annak idején a délszláv háború utáni békemegállapodást a vatikáni diplomácia komoly segítségével hozták tető alá – ma már erről keveset lehet hallani. Vagy ott van példának Kuba és az Egyesült Államok: viszonyuk normalizálódásához a szentszéki diplomácia segítette hozzá őket, több évtized után újra nagykövetséget nyitott egymás területén a két ország. Nagyon hosszan lehetne folytatni a felsorolást. Gyakorlatilag a Vatikán az, amelyet bármely ország elfogad akár közvetítő, akár tárgyaló félként.

2016. július 15-én szentelték püspökké a váci székesegyházban. Miért ott?

A Váci Egyházmegye kispapja voltam, majd papja lettem 1988-ban (Marosi Izidor püspök atya szentelt fel), és ennek az egyházmegyének a papjaként tevékenykedtem itthon és szerte a nagyvilágban. Lelkileg is a váci székesegyházhoz kötődöm. Püspökként ugyan már nem tartozom a Váci Egyházmegyéhez, mégis úgy érzem, ez a templom marad számomra mindig is az „anya-egyház”.

1988 óta pap, és 1996-ban lépett az egyházi diplomácia szolgálatába. Húsz év alatt (püspökszenteléséig és nunciussá való kinevezéséig) rengeteg országban dolgozott, megtanulta a nyelvüket, a mindenkori nuncius helyetteseként tevékenykedett. Milyen tapasztalatai vannak ezekről az évekről és országokról?

Két dolgot emelek ki, ami a húszéves diplomáciai szolgálatom összefoglalója lehet. Az egyik, hogy a világ telis-tele van jó emberekkel (természetesen más vallásúak is tartoznak közéjük). A jó emberek vannak túlnyomó többségben, ők viszik előre a világot, ők határozzák meg az emberiség sorsát, sokkal inkább, mint azt a televíziós híradások alapján gondolhatnánk. A világ elsősorban nem botrányokból és katasztrófákból áll, hanem emberi értékekből és kapcsolatokból, s alapvetően meghatározza az emberek gondolkodását a hitük, a transzcendensről alkotott képük.

A másik nagyszerű, évek hosszú során szerzett tapasztalatom az egyház sokarcúsága és univerzalitása: egy és ugyanazon egyházzal beszélünk, és mégis teljesen másként jelenik meg és éli az életét például Észak- vagy Dél-Amerikában, Afrikában, Ázsiában és Európában. Egyes országokban az egyház életerejére fellendülőben van, máshol sajnos viszszaesőben. Skandináviában a katolikus egyház nagyon kis létszámmal van jelen, szerepvállalása mégis jelentős. De meghatározó élmény volt a Fülöp-szigeteken (mint katolikus többségű országban) élni és dolgozni, sőt Algériában is, ahol keresztények alig vannak. Libanon ismét más színfoltot jelentett az életemben. Tehát igen sokszínű volt eddig is az életem, rengeteg élmény ért, és számtalan benyomást szereztem.

Vagyis megtapasztalhattam az egyház ezerarcúságát, láthattam, hogy az egyház túlél minden fenyegetettséget vagy üldözést. S ha egyes helyeken vissza is szorul, más helyeken akár többszörösen éled újjá.

Ezzel témánál is vagyunk. Első nunciusi állomáshelye Belarusz.

Ilyen tapasztalataim vannak itt is az eltelt egy év alatt. Csoda, hogy ez a nép meg tudta őrizni a keresztény hitet (a katolikus és ortodox vallásban egyaránt) a sok évtizedig tartó kommunista-ateista diktatúrában, amelynek szerves része volt az egyház- és vallásüldözés. A rendszerváltás után pedig szinte a semmiből fakadt új élet, és most rendkívül aktív és dinamikus egyházi élet jellemzi az országot.

Mi a helyzet az ottani katolikus egyházzal? Többnyire csak lengyelekről és litvánokról beszélhetünk, igaz?

Nem beszélünk lengyelekről és litvánokról, mert ezek ma nem ténylegesen elkülöníthető etnikai csoportok Belaruszban. Sok-sok évszázaddal ezelőtt még nem voltak az itt élő népek elválasztva egymástól sem országhatárokkal, sem ideológiákkal. Egmás mellett éltek tehát különböző szláv népek, ki-ki a maga vallásában, akiket aztán később elneveztek litvánoknak, lengyeleknek, beloruszoknak, ukránoknak. Egy évezreddel ezelőtt jelent meg a kereszténység ezen a földön. Akkortájt egy országnak nem nevezhető politikai „szerveződés”, az úgynevezett Kijevi Rusz adott keretet a szláv népek együttélésének. Ez ma már nem létező államforma, mely gyakorlatilag az itt élő népek laza „érdekszövetségét” jelentette, többnyire központi irányítás nélkül, a kereszténység elterjedését viszont nagyban segítette. Egyes népek a keleti kereszténységet vették fel, mások a nyugati, és ezután is békében éltek együtt.

A későbbiekben a mai értelemben vett államhatárok hiánya lehetővé tette, hogy nyugatról „katolikus” népcsoportok érkezzenek keleti területekre is. Ez elsősorban a (római katolikus) lengyeleket és litvánokat, valamint még később a (görögkatolikus) ukránokat jelentette. S persze ugyanígy érkeztek ide Oroszországból ortodoxok is. De őket ma ezen a területen már senki nem tekinti „betelepülőkné”, valós népcsoportoknak; nem mondhatjuk, hogy ők lengyelek, litvánok, ukránok vagy oroszok, hanem mindnyájan beloruszok. Így aztán ők a mai társadalomban lehetnek ortodoxok, római katolikusok vagy görögkatolikusok. Habár a felsorolt három történelmi egyház konkrét határokat von maga köré, köztük például harmónia és béke van, mert a sok évszázados együttélés miatt jól ismerik egymás vallási tanítását, kulturális és vallási hagyományait. S még egy fontos ok, amire nem is gondolna az ember: ma az itteni családok 40%-a él vegyes házasságban, s egymás ünnepeit is kölcsönösen megünneplik (amelyek a Gergely- és a Julián-naptár különbségeiből adódnak). Összefoglalva azt lehet mondani: olyannyira összeforrottak már az itt élő népcsoportok, hogy egyetlen belorusz népről beszélhetünk, különböző vallási háttérrel, de példás harmóniában.

BELARUSZ

Terület: 207 600 km ²
Népesség: 9,6 millió fő
Főváros: Minszk
Hivatalos nyelv: fehérorosz, orosz
Hivatalos pénznem: fehérorosz rubel
Egy főre jutó GDP: 17 700 dollár (2015) (vásárlóerő-paritás)

Ford: DPK / MTVA Sajó- és Fotóarchívum / MTI | www.mti.hu

Görögkatolikusok mennyien vannak az országban? Magam 2010-ben jártam Breszt városában, amely arról híres, hogy 1596-ban az akkori ukránok ott léptek unióra Rómával, de hét éve ennek már nyomát sem lehetett tapasztalni...

Létszám szerint valóban nincsenek sokan, ám mindenki tudatában van annak, hogy ők az ország egyik jelentős vallási közössége. Statisztikailag az ország népességének kb. 80%-a ortodox, 20%-a katolikus, amely magában foglalja a görögkatolikusokat is. Mintegy húsz-harmincezer a görögkatolikusok száma, tizenöt parokiális közösséget alkotnak, s nagyon aktívan részt vesznek a katolikus egyház életében.

Belaruszt a magyar átlagember kevéssé vagy alig ismeri, noha ez is európai ország. Mit érdemes tudnunk róla? Többen úgy gondolják, hogy ennek az országnak ma Európa térképén létjogosultsága sincs, ugyanis a Kijevi Rusz-féle laza államalakulat ma már nem állná meg a helyét. Utána a Lengyel-Litván Birodalom foglalta el a terület nagy részét, mely Lengyelország harmadik felosztásáig, 1795-ig állt fenn. A felosztás után a Habsburg Birodalom, Németország és Oroszország osztozott a területen. Az I. világháború után, amikor újra létrehozták Lengyelországot, Fehéroroszország területének mintegy felét Lengyelország, felét Szovjet-Oroszország kapta meg.

Úgy gondolom, hogy a létjogosultsága nem kérdés. Annál is inkább, mert az ország történelme nem a Lengyel-Litván Birodalommal kezdődött; az már egy későbbi időszak. Mint mondtam, itt különböző népek éltek harmonikusan egymás mellett, és hol az egyik, hol a másik volt a meghatározóbb, és vette kezébe az irányítást; de akármelyik is volt egy-egy időre a domináns nép, elnyomni vagy kiirtani soha egyik sem akarta a másikat.

A többségi belorusz nép történelme visszavehető a 12. századig, vagyis messze a lengyel-litván előtti időkig, a Kijevi Rusz-féle népszövetség koráig. Idővel ez a laza államalakulat elkezdett bomlani: az ott élő népek önállóságra törekedtek. De belorusz területről már attól a kortól beszélhetünk: kishercegségek szövetsége jött létre a 13. század idején. Ez két-három évszázadig nagyon jól működött, majd létrejött egy központi vezetés, de nem tudott megerősödni, mert az ország nagy része a Lengyel-Litván Birodalom fennhatósága alá került. Az itteni népek identitása azonban nem vált egyértelműen lengyellé vagy litváná (a központi kormányzat sem mindig törekedett erre), így aztán folyamatosan megvolt az iden-

titástudata ennek a népnek. A belorusz nyelv ma is önálló, bármennyire is közel áll az oroszhoz, és van külön történelmi belorusz kultúra. A mai politikai vezetés is arra törekszik, hogy a Keletről és Nyugatról érkező politikai és gazdasági lehetőségekkel egyaránt élni tudjon, azokat kihasználja, hiszen épp a keleti és a nyugati valóság határán helyezkedik el.

Ha már szóba jött a mai vezetés: hogyan kormányozza ma Lukasenko elnök az országot? A nyugati média őt diktátorként szokta feltüntetni...

Sajnos mind mi, magyarok, mind a nyugati világ nagyon keveset tud erről az országról, pedig hozzánk elég közel van, majdhogynem szomszédos ország. Ez alól én sem vagyok kivétel: alig tudtam róla valamit a kinevezésem előtt, utána viszont azonnal elkezdtem tanulmányozni a történelmét, kultúráját, irodalmát, néprajzát, hagyományait, nyelvét.

Mint mondtam, hatalmas kultúrával, gazdag történelemmel, fontos hagyományokkal rendelkező ország, amely rengeteg hasonlóságot mutat Magyarországgal is. Az ország zászlajában például olyan népi hímzéses motívum kapott helyet, amely sok magyar népi motívumhoz is hasonló. Ugyanígy a népviseletekben, a táncokban és az ételekben is felfedezhetünk párhuzamokat. S akár turistaként, akár diplomataként érkezik ide valaki, elképed attól, hogy milyen gyönyörű ez az ország. A természeti szépségek végtelen sora: kristálytisza vízforrások, iható vizű folyók, megszámlálhatatlan mennyiségű tó, érintetlen erdők, természetvédelmi területek, szépségükben megőrzött, színes faházakkal tarkított falvak, a nemzeti parkok végtelen zöldje, gazdag élővilága. Minszk gyönyörű és rendezett főváros, és ugyanez mondható el a többi városról is, ahol minden kiválóan működik – a közlekedéstől az infrastruktúráig –, s a külföldiek által folyamatosan csodált rend és tisztaság van. Akár Svájjal is össze lehetne hasonlítani. Szemét sehol, zöld parkok mindenütt.

Összességében dinamikusan fejlődő országról van szó, ahol működik a gazdaság, a pénzügyi világ, a politika, és szabadon működhetnek az egyházak. Ezek a tények sok mindent elárulnak az ország vezetéséről is. Ez persze nem jelenti azt, hogy itt egy tökéletesen működő országban, egy paradicsomban élne az emberek, vagy ez egy politikailag támadhatatlan rendszer lenne. A társadalmi élet számos kérdése megoldásra vár, bel- és külpolitikai értelemben egyaránt. Ezek napirenden lévő ügyek, mind az államelnök, mind a kormány számára.

A múltat azonban minden városban Lenin-szobor hirdeti...

Így van, de elárulom, miért. A Lenin-szobrok nem ideológiai okokból maradtak a helyükön, még ha sok ide látogató külföldi ezt gondolja is. Azt feltételezzük, hogy még mindig kommunizmus van, vagy annak lényeges maradványai. Jellemzően nyugati újságírók foglalnak így állást, akik eljönnek ide egy fél napra, és felületes tapasztalatokat szereznek. Pedig ez nem így van. Ma már nem sulykolják az emberek fejébe a Marx- és Lenin-féle ideológiát, sőt a fiatalabb generációk már alig tudják, hogy kik és mik voltak ezek.

Amikor a Szovjetunió széthullott, nagy hirtelem próbálták leszedni a Lenin-szobrokat, új nevet adni a Lenin, Marx, Engels, Komszomol vagy Internacionálé utcáknak, eltüntetni őket a köztudatból. De rövidesen rádőbentek arra is, hogy él még az országban több olyan generáció, amely az egész életét a Szovjetunió létére tette fel, s életének legnagyobb hőstette a fasizmus-nácizmus legyőzése, a II. világháború megnyerése volt. Ha tőlük elveszik az életüknek és történelmüknek ezt a meghatározó részét, Leninnel együtt (függetlenül attól, hogy ki volt ő ténylegesen), akkor a lábuk alól kihúzzák a talajt, és gyökeretelenné teszik őket saját országukban. Így tehát abbahagyták a Lenin-szobrok ledöntését – legalábbis egyelőre. Ugyanakkor ma az ötven év alattiak számára Lenin már nem jelent sokat, a harminc év alattiaknak pedig már semmit. Nyilván eljön majd az idő, amikor itt is a történelemkönyvekbe húzódik vissza Lenin, és a szobrok szoborparkokba kerülnek. Minszk egyik főterén is van egy többméteres Lenin-szobor. Adventben és karácsonykor pontosan vele szemben áll egy óriási betlehem és egy hatalmas karácsonyfa. Az emberek pedig azon mosolyognak, hogy Lenin az Isteni Gyermekek születésére kénytelen emlékezni több mint egy hónapon keresztül.

Szinte megfejthetetlen, hogyan tudták az emberek a vallásromboló ateizmusban, folytonos veszélyben is megőrizni és átadni a hitet. De kétségtelenül sikerült. Ha ma bemegyünk egy katolikus vagy ortodox templomba, akkor tömegeket és minden korosztály képviselőit ott találjuk.

Még egy történelmi kérdés: a szovjet időkben miért döntöttek a Belorusz SZSZK megalakítása mellett? Sztálin megtehetette volna, hogy lesöpri az asztalról az igényeiket...

A II. világháborúban a német hadsereg teljesen elfoglalta ezt a területet, és évekre hozzácsatolták a Harmadik Birodalomhoz. Önálló koncentrációs tábor is felállítottak Minszktől

negyven kilométerre, ahol sajnos az ország zsidóságának túlnyomó többségét megölték. Addig nagyon jelentős zsidó közösség élt az országban (Vitebszk városban például negyvenkét zsinagóga működött, huszonhét keresztény templom mellett). Mindazonáltal senki nem felejtette el, hol voltak a korábbi államhatárok. Amikor három és fél év után Németország meggyengült, a szovjet Vörös Hadsereg visszafoglalta a területet borzasztóan nagy pusztítás közepette, a főváros 80%-át megsemmisítették. Az ország lakosságának egyharmada veszett oda a világháborúban: hárommillió ember. A sztálini Szovjetunió, hogy könnyebben bekebelezhesse az országot, meghagyott neki egy teljesen látszólagos önállóságot, ám ennek egyetlen jelentősége abban állt, hogy kivételes módon Belorusz saját képviselővel és nagykövettel rendelkezett az ENSZ-ben a szovjet időkben. A Szovjetunió felbomlásakor éppen erre az önálló diplomáciai képviselőre hivatkozva indították el az ország külügyi tevékenységét néhány hét alatt.

Hogyan látja a világegyház helyzetét?

Semmi illúzióknak ne legyen: az úgynevezett nyugati világban erős csökkenés tapasztalható az egyház tagjainak számát illetően. Azonban úgy látom, hogy még ha a mi házuk táján van is fogyás, a világegyházban nincs. Ez jellemzi az egyház kétezres éves történelmét: ha egyes helyeken vissza is szorult, más helyeken virágzásnak indult a kereszténység. Észak-Afrika teljesen keresztény vidékké vált a Római Birodalom korában, ma viszont szinte jelképes az egyház jelenléte. De számos más példát is fel lehet sorolni, ami ugyanezt mutatja.

Kétségbeesésnek, pániknak azonban semmi helye nincs a krisztusi ember gondolkodásában! Ne siránkozzunk, ne aggódmaskodjunk, ne szomorkodjunk, s főleg ne kritizáljunk másokat, mert ezek nem viszik előre az evangélium üzenetének továbbadását! Törekedjünk sokkal inkább önmagunk, családjaink és közösségeink lelki megújulására, váljunk a jézusi tanítás hiteles képviselőivé, s ne szavainkkal, hanem példás keresztény életünkkel hirdessük, hogy irgalmas Mennyei Atyánk végtelenül szeret bennünket, s hogy Jézus Krisztus kereszthalála és feltámadása megújította a világot. Ez a mi feladatunk, s nem a számonkérés vagy „bűnbakok” keresése. **Legyünk bátrak, mert az egyház megújulása rajtunk is múlik!**